

Prof. dr. Ana Krajnc

Staranje družbe - privilegij ali slabost

Pogosto v javnosti s strahom ugotavljamo, da se družba stara. Tudi v slovenski družbi krožijo strahovi pred staranjem družbe, s čimer ljudem zagrenimo misel na prihodnost. Zakaj se ne bi staranja družbe veselili? Zakaj ne bi staranje družbe prineslo življenju in delu nove kvalitete, ki jih prejšnje, mlajše družbe niso mogle doseči?

Je staranje privilegij ali razvojni spodrseljaj neke družbe? Kako si odgovorimo na to vprašanje, je zelo odvisno od našega pogleda na staranje in kakšno starost ocenjujemo, kot nekaj dobrega ali slabega. Staranje družbe ni slučajno, je zakonitost razvoja. Pomeni dosežek mnogih znanstvenih, strokovnih in tehnoloških prizadevanj. Hiter razvoj znanosti in tehnologije sta vplivala na vsa področja družbenega življenja, in tudi na podaljšanje pričakovane življenjske starosti. Staranje družbe je bil cilj razvoja in prizadevanja za podaljševanje starosti se še nadaljujejo. Tudi zmanjšanje števila rojstev sovпада z razvojnimi trendi in kar še zdaleč ni slučajno.

Prevladuje stereotip o staranju in starosti

Raziskave, opravljene v Sloveniji med letom 1997 in 2003, kažejo na zaostajanje socialnega razvoja. Preživela podoba starosti je prevladujoči socialni stereotip o starih ljudeh, ne glede na stopnjo izobrazbe, starost ali poklic. Jasno se izrazi že pri predšolskih otrocih: starejši ne znajo, niso sposobni, so sitni, mirujejo, naj poslušajo mlajše, niso samostojni, pripadajo jim najtemnejše barve, mirovanje, posedanje, ležanje in praktično noben šport. Pod vplivom turističnih agencij, ki bi rade kaj zaslužile, se prikrade v stereotip le predstava, da starejši potujejo, sedijo v avtobusu ali potrpežljivo čakajo, da jim mlajši, ki jih vodijo okrog, tudi dodelijo hotelsko sobo.

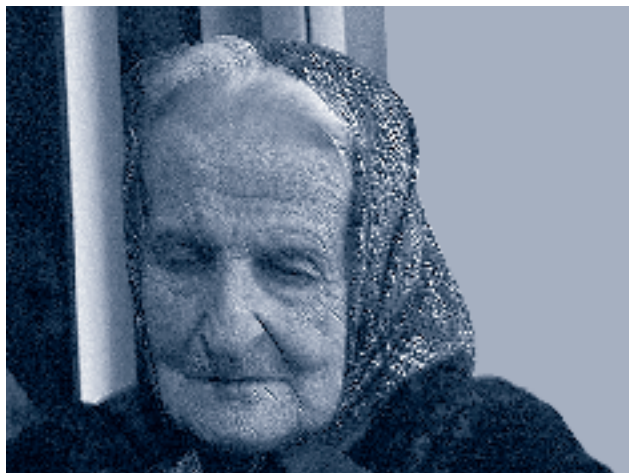
Poleg naštetega pripisujejo v socialnem stereotipu starejšim ljudem še pozabljivost, upad sposobnosti, senilnost in negativna čustva: žalost, strah, negativno razpoloženje. Ljubezen se jim zdi pri starejših nemogoča, enako

tudi razigranost, veselje, navdušenje in druga pozitivna čustva.

Nekoliko izboljšano podobo starih pripisujejo svojim babicam in dedkom le vnuki. Menijo, da so ljubeznivi, dobrosrčni, potrpežljivi, darežljivi. Še vedno pa jim ne morejo pripisati ambicioznosti, razigranih čustev, veselja, navdušenja, nagnjenja k športu ali borbenosti. Takšne lastnosti bi bile že v popolnem nasprotju s socialnim stereotipom.

Ni samo socialni stereotip o starih v glavah mladih ljudi in otrok usoden za položaj starejših ljudi v naši družbi, še bolj postaja nevarno, ko se ta zunanji socialni pojav preseli v glave starejših samih in spreminja njihove psihične lastnosti. Starejši so v družbi odpisani. Čutijo, da v svetu dela ne pomenijo več nič, v procese odločanja nimajo več vstopa, v javnosti ni več mesta zanje. Življenje jim je pristalo na robu družbe in iz svojega psiho-socialno bednega položaja se začno truditi, da bi jih v družbi sprejeli in odobraval vsaj kot "prave starostnike". Trudijo se, da demonstrirajo lastnosti, ki jih predpisuje socialni stereotip o starih. Postajajo pozabljivi (čeprav še pred mesecem v službi niso bili), po svetu hodijo potrti in zagrenjeni, ko jim zmanjka čustvenega zaledja drugih ljudi, se zatečejo v zlobnost in sitnobo. Deskriptivne raziskave lahko potrdijo psihološko podobo starejših, kot jo predvideva stereotip.

Pogosto postanejo starejši takšni, kot jih želijo videti mlajši, saj le tako lahko upajo, da bodo družbeno sprejemljivi.

Take psihološke raziskave nam pravzaprav ne povedo veliko, samo opisujejo nastalo človeško škodo.

Kakšni so zares stari ljudje po naravi, kakšne so njihove primarne psihične lastnosti, spoznamo pri posameznih starostnikih, ki so se uprli socialnemu stereotipu in vzdružali tekmo z življenjem tudi v starosti. Ti ljudje tudi po upokojitvi normalno nadaljujejo svoje življenje, imajo nove cilje, izzive dovolj zahtevne tudi v tretjem življenjskem obdobju, da se trudijo in naprej razvijajo, da so srečni, odločni in tudi zahtevni in ambiciozni. Zakaj ne?

Poslednji so danes med starostniki še vedno v manjšini. Vloga starejših in njihov družbeni položaj v tretjem življenjskem obdobju, se močno spremenijo z nastopom nove - informacijske družbe. Zato pričakujemo nove psihične lastnosti starostnikov in novo samopodobo ljudi po upokojitvi.

Starejši kot neodkriti zaklad znanja in izkušenj

Število otrok upada: zakonitost razvoja - maloštevilni, a čim bolj razviti

Kvaliteta premaguje kvantiteto na vsakem koraku. Tudi pri načrtovanju človeškega kapitala. Maloštevilni visoko razviti otroci bodo bolj polnili državno blagajno, kot bi jo npr. milijon zapuščenih, tavajočih otrok.

V informacijski družbi ni več poudarka na kvantiteti proizvodnje (na tem je slonela industrijska družba), ampak se vse bolj osredotoča na kvaliteto proizvodov. Analogno se spreminjajo tudi principi družbene reprodukcije, rojevanje otrok in umiranje. Ni toliko pomembno koliko otrok se rodi, ampak kaj smo sposobni iz njih napraviti, kako visoko bomo lahko rojene otroke razvili, kako bomo zagotovili razvijanje sposobnosti in zelo potrebnih osebnostnih lastnosti kot so: stresna odpornost, prilagodljivost, visoka samozavest, pozitivna samopodoba, prodornost, učljivost, komunikativnost, samoiniciativnost, kooperativnost za teamsko delo itd. Naštete pozitivne osebnostne lastnosti, socialna in čustvena zrelost osebe, pa se razvijajo le v ugodnih življenjskih pogojih z dobrim čustvenim zaledjem in razvitem socialnem okolju. Pri mnogih otrocih se v neugodnih razmerah razvoj ustavi že na začetku življenja, kar pomeni, da se nikoli ne vključijo v človeški kapital, na katerem sloni informacijska družba. Ni dovolj samo to, da si rojen, odločilen je razvoj. Skoraj tretjino rojenih otrok v posamezni generaciji v Sloveniji zavržemo: ne omogočimo jim, da bi končali štiriletno srednjo šolo, ki je meja funkcionalne pismenosti. Precejšen delež pa zaključijo šolanje po dveletni poklicni šoli. Oboji so v informacijski družbi, družbi rizika in sprememb nezaposljivi. Manjše število otrok omogoča kvaliteten razvoj - bi bilo pravilo nove družbe. Informacijska družba sloni na človeškem kapitalu, na kvaliteti človeškega kapitala. Ne odloča koliko ljudi je v populaciji, ampak kakšni so.

Staranje družbe je pozitiven dosežek družbenega razvoja

Evolucijsko in razvojno gledano ni staranje družbe slučajno. Povezano je s temeljnimi zakonitostmi družbene evolucije in razvoja. Je dosežek. Ko predstavljajo trende staranja družbe v javnosti, jih prikazujejo s skrbjo in strahom pred prihodnostjo, ker gledajo na staranje kot negativen pojav. Če stare ljudi, njihov socialni položaj in socialno vlogo ocenjujemo pozitivno, kot dosežek in uspeh, potem na staranje družbe gledamo pozitivno.

Najprej bi morali spremeniti pogled na staranje in videti starost v pravi luči, kot obdobje z odprtimi možnostmi delovanja, kot obdobje življenjske stabilnosti, duhovnih vrednot, bolj poglobljenih medosebnih odnosov in večje pozornosti do lastnih sposobnosti in nagnjenj. Stari ljudje razpolagajo s preverjenimi znanji, delovne in življenjske izkušnje dodajo znanstvenim spoznanjem in strokovnemu znanju neštete podrobnosti. Starejši hitro ločijo bistveno od nebitnega, prepoznajo posebnosti situacije. Sami so preverili skrajne meje možnega. Njihov življenjski prostor je siguren. Srednja in mlajša generacija bolj zanesljivo postavlja cilje svoje prihodnosti, če upošteva preverjeno starejših. Kontinuiteta življenja daje še besebej pomembno oporo vsem generacijam v družbi sprememb.

Staranje družbe je pridobitev. S tem se povečuje potrebna masa že oblikovanega, z znanjem in izkušnjami opremljenega človeškega kapitala. Staranje družbe je prednost, v čigar družbi se kopiči preverjen človeški kapital. Mnogo znanja ni zapisanega v knjigah, imajo ga eksperti v svojih glavah. Delovne in življenjske izkušnje dajejo ljudem podrobna znanja, kompleksne vtise in omogočajo celostno obravnavanje problema ali neke situacije.

Namesto, da nas skrbi, smo lahko srečni in ponosni na to, da se družbe starajo. Starejši so izdelan človeški kapital. To potrebuje vsaka sodobna družba tudi za preživetje.

Komplementarnost ali dopolnjevanje generacij in družba vseh generacij

Nikamor ne pridemo, če govorimo ločeno o samo eni generaciji. Vse generacije se spletajo v celoto, povezuje jih medsebojna komplementarnost, dopolnjevanje.

Izkušnje in znanje starejših so neodkriti zaklad človeškega kapitala. Na to se industrijska družba ni zanašala, ker je slonelo delo predvsem na moči mišic. Zato so upokojence pometli na rob družbe in jih tam prisilili v pasivno vegetiranje. Informacijska družba poganja preživetje s sposobnostmi in znanjem ljudi, potrebuje možganske celice in ne mišice. Zato postane tretje življenjsko obdobje komplementarno (dopolnjuje srednjo in mlajšo generacijo) bogastvo človeškega kapitala.

Vsaka od generacij razpolaga s svojimi posebnostmi in

se pridruži človeškemu kapitalu na svoj način. Najmlajši, srednji in starejši delujejo v družbi vseh generacij komplementarno. Ena generacija dopolnjuje drugo. Mladi (v njih se zrcali predvsem prihodnost) s svojo naglico, prodornostjo v računalništvu, fleksibilnostjo, srednja generacija poraja enoznačen, ožji karierni vzpon in pospešuje posebnosti področij ter odseva predvsem sedanost. Starejši presojaajo stvari v časovnem razmaku, longitudinalno upoštevajo preteklost, sposobni so projekcije v prihodnost in spremljajo sedanost, če jim damo v družbi aktivno vlogo in enakopravno mesto.

Ena generacija dopolnjuje drugo in izpad katerekoli od njih osiromaši vitalnost podjetja, ustanove ali družbe. Diskriminacija ljudi po starosti se pozna tudi pri mladih, ker jim zapirajo vrata za vstop v delo: "Nimate izkušenj!" Zaposlene po 40 letu težko ponovno zaposlijo, ali pa jih iz podjetja celo načrtno izločijo. Diskriminacija po starosti je v naši družbi velika ovira za razvoj. V slepo ulico vidno zaidejo podjetja, če izločajo starejše delavce. S tem prekinejo karierni vzpon in zaposleni odhajajo na dveh tretjinah prehojene karierni poti.

Starejši dopolnjujejo srednjo in mlajšo generacijo. Dajejo

zglede in podlago za kriterije kaj je možno pri delu ali v življenju in kaj ni. Omogočajo, da tudi druge generacije ločijo, kaj so konstante človeških potreb in preživetja, kaj pa je prehodno in začasno, kaj je najbolj pomembno in kaj postransko. Srednja generacija je preobremenjena, nanjo pritiskajo spremembe in riziki, raznolike obveznosti. Mnogi iz srednje generacije končajo v izgorelosti, ker so jim moči pošle, življenjska borba se jim zdi neskončna in brez pravega učinka, klecnejo in odpovedo. Ob podpori starejše generacije se jim to morda ne bi zgodilo, ker bi jih na razne načine razbremenili. Pod vplivom izkušenj in znanj starejše generacije lažje postavijo tudi svoje probleme, izgube in dobitke, svoje doživljanje v neka sorazmerja s svetom in časom. Delo in življenje gledajo bolj dolgoročno. Ne pustijo se čisto povoziti.

Dejavna starost in enakovreden družbeni položaj – iz družbene izločenosti v srčiko družbe

Izkušnje in znanje ljudi bo imelo v družbi ustrezen pomen samo, če bodo starejši izstopili iz socialne izločenosti iz obrobja družbe in nadaljevali svoje življenje v sožitju z ostalimi generacijami, dosegli enakovreden položaj in spet s svojo dejavno starostjo pridobili na svojem druž-

benem pomenu. Sicer na obrobju družbe odmrje vse njihovo nakopičeno bogastvo znanja in izkušenj in tako mlajši ljudje ostanejo praznih rok.

Starejši vplivajo na oblikovanje vrednostnega sistema v družbi. Če obveljajo enostranske vrednote samo mlajše generacije, je družbena kontinuiteta prekinjena. V takem primeru v družbi ponovno odkrivamo že odkrito in zmanjšamo možnosti za razvoj.

Generacije se dopolnjujejo tudi pri zagotavljanju kvalitete dela in življenja. Starejši ne iščejo služb in nikomur službe ne "odžirajo". Dodajo pa v svetu dela svoje posebne usluge, ekspertna dela in s tem dopolnjujejo delo v službah srednji generaciji in mlajšim. Dodajo določene izseke dela, ohranjajo posebnosti v kvaliteti izdelkov, odkrijejo poti hitrejšega in bolj dolgoročnega trženja. Ker se laže vživljajo v druge ljudi (imajo za seboj življenjske izkušnje), pomagajo pri odkrivanju potreb ljudi in s tem prispevajo k sprotnemu spreminjanju proizvodnje glede na potrebe ljudi.

Veliki sistemi propadajo. Pomembna postajajo mala družinska podjetja. V njih so skoraj praviloma vključene vse tri generacije. Starejši prevzamejo odgovornosti na več področjih: sodelovanje s strankami, sodelovanje z javnostjo, pri kvaliteti ponudbe, širjenju konsumentov itd. Med dedki in babicami najdejo mlajši odlične PR-ovce.

Zdrava družba je družba vseh generacij. Slovenija ne more potisniti v odvisnost na rob družbe 500.000 starejših ljudi, ali četrtnino prebivalstva. Značilno za Slovenijo je relativno nizka povprečna starost upokojenih. Upokojevanje je reševalo prestrukturiranje gospodarstva in vplivalo na nižjo stopnjo brezposelnosti, upokojevanje pa je bilo tudi politično. Tako je med upokojenci "zamrznjenih" veliko neizkoriščenih sposobnosti in znanja.

Dolžnosti in pravice starejših – daj dam družbeni odnos

Enakovreden odnos sloni na dajanju in sprejemanju. To velja tudi za starejše. Holandci so sprejeli Deklaracijo o odgovornostih in pravicah starejših. Dejavnost je splošen okvir za starejše tudi v Evropski skupnosti. Po upokojitvi naj bi ljudje zaživel v novih oblikah dejavnosti in aktivnosti koristnih za družbo. Človek se v tretjem življenjskem obdobju ne more odreči novim izzivom, postavlja naj si cilje, dovolj zahtevne, da jih doseže z naprezanjem. Dejavnost poraja potrebne napetosti, z njimi ohranjajo starejši svoje fizično in psihično ravnotežje in ostanejo živ člen družbe.

Pokojninski skladi so zašli v krizo. Socialna varnost ne omogoča več določeno število zaposlenih na enega upokojenca. Pokojnine se bodo uresničevale v prihodnje po novi formuli. Bogastvo narodov naglo narašča. Problemi nastajajo samo pri distribuciji. Robotizacija in elektronsko

vodena proizvodnja povzročajo kopičenje kapitala v rokah peščice ljudi. Varnost vseh ostalih, tudi srednje generacije in mlajših, pa je vprašljiva. Edina resnična možnost za prihodnost so državne pokojnine za vse starejše, ne glede na to ali so bili v službi, ali ne.

Državne pokojnine so le del dohodkov, vse ostalo si morajo starejši pridobivati na druge načine, z ekonomsko pridobitnim delom in drugimi dohodki.

K dejavni starosti spada tudi sodelovanje pri družbenem odločanju. Brez starejših je odločanje enostransko in rešitve samo delne. Enakomerno med vse generacije porazdeljena družbena moč je cilj sodobnih družb. Za skupine ljudi porinjene na rob družbe, kot posledice prejšnjega obdobja, popravljajo tudi s programi "usposabljanja za večjo družbeno moč" (empowerment education).

V Sloveniji razvijamo koncept javne mreže "servisov dela za starejše". Tu naj bi se zbiralo povpraševanje po uslugah in delu, ki ga lahko starejši opravljajo in obenem ponudba starejših. Servisi bi bedeli nad kompetentnostjo ponudnikov in koordinirali povpraševanje in ponudbo. Mlajšim in srednji generaciji bi olajšali pot do uslug, s ka-

terimi bi reševali nujne probleme, ali bi izboljšali kvaliteto svojega dela in življenja, ker bi bili za določene napetosti razbremenjeni. Mreža servisov bi tudi predstavljala točko, kjer se starejši lahko legalno in bolj sistematično vračajo v javnost. Starejši ne morejo svojih uslug in dela ponujati na cesti.

Poleg mreže univerz za tretje življenjsko obdobje, javnih možnosti za izobraževanje starejših, je nujno, da v sodobni družbi zagotovimo tudi mrežo servisov za delo starejših, neke vrste borzo za občasna dela in usluge. S tako delovno podporo bi se kvaliteta dela ostalim generacijam izboljšala in stresna obremenitev zaradi raznih pritiskov bi se pri ostalih generacijah zmanjšala.

Nova identifikacija človeka ob upokojitvi – program in struktura življenja v zadnjih 30. ali 40. letih življenja

Socialni razvoj na področju starejših zaostaja za ostalim razvojem, ker so starejši ostali na robu družbe še iz prejšnjega obdobja in se zdijo politikom problemi starejših manj pomembni. Posledice prepočasnega spreminjanja pa čutijo vse generacije.

Zanemarjen človeški kapital starejših postaja vedno bolj nepogrešljiv del razpoložljivih sposobnosti in znanja ljudi. Kot se ljudje morajo kar naprej učiti tudi po tem, ko so že končali šolanje, morajo starejši biti še naprej angažirani pri delu in družbi tudi po upokojitvi. Ni samo izobraževanje vseživljenjski proces, tudi delo in sodelovanje pri odločanju sta postala vseživljenjska procesa. Tudi pri vseživljenjskem učenju politika zamolči starejše, kot da se življenje konča z upokojitvijo. In kakšen naj bi bil program in struktura življenja ljudi v zadnjih 30 ali 40 letih življenja?

Na poklic so nas dolgo pripravljali, po 20 letih službovanja smo že "prestari", da bi nas še zaposlili. Kdo nas pripravlja na starost. Ob upokojitvi se oblikuje nova identifikacija človeka: kdo sem, kaj sem sedaj, ko nisem več v službi?

Iskanje nove podobe starosti v Evropski Uniji

Politiki Evropske unije in posameznih evropskih držav pospešeno iščejo ustrezno podobo starosti, ker želijo oblikovati jasno politiko do starih ljudi in staranja za prihodnost. Primer rešitve so nekatera podjetja, ki nastavijo na direktorsko mesto enega mladega in enega starega strokovnjaka. Sodelovanje med generacijami se v Sloveniji širi prek društev za medgeneracijsko sodelovanje. Vsi poskusi odkrivajo, kakšna je danes nujna podoba starosti.

Zaključujem z mislijo, da je staranje družbe privilegij in ne grožnja prihodnosti.

Helena Pajek

Zgodbe so darilo

Starost je življenjsko obdobje, ki si ga potihem želimo dočakati vsi, a se ga obenem tudi bojimo. Strahovi, ki nas pestijo, so posledica predsodkov in nepoznavanja starih ljudi ter dejstva, da se sodobni človek ni sposoben soočiti z življenjem v vsej njegovih polnosti.

Že od Hipokrata naprej so ohranjena mnoga literarna dela, kjer se starost enači z jesenjo. Zato nisem preveč začudena nad svojo prvo asociacijo na starega človeka, katera je podobna naslednjemu opisu: sivi, redki lasje, na nosu slonijo očala, svoje utrujeno telo opirajo na palico, na njihovem obrazu se razprostira nasmeh ob pogledu na vnuke ter se ob topli peči čisto počasi gugajo v svojem najljubšem naslonjaču. Pogled čez okno pa zastane ob plesu listov, ki odpadajo z dreves in počasi krasijo naravo s svojimi pisanimi barvami. Preden listki spremenijo svojo zeleno barvo in jih začne veter vabiti v svoj objem, moramo maksimalno izkoristiti vse njihove čare in prednosti, da predajo vse svoje znanje in bogate izkušnje ostalim listkom.

Stari ljudje so polni najrazličnejših zgodb, katerih pomemben delež predstavljajo izkušnje. Zaradi spremenjenega načina življenja (vse manj je trogeneracijskih družin, industrijski način življenja, sindrom hitrega odrasčanja; otroci so že od rojstva podvrženi hitremu načinu življenja odraslih, saj bi želeli, da bi naši malčki imeli čim boljše preddispozicije) vse preveč zgodb ostane skritih v starostnikih, ki se ne prenašajo na mlajše generacije.

S pripovedovanjem zgodb se pripovedovalec in poslušalec med seboj povežeta in njuno medsebojno razumevanje in s tem tudi medsebojni odnos, postaneta bistveno boljša. Ravno nerazumevanje je tisto, ki pripelje do skrhanega odnosa med starejšimi in mlajšimi. Seveda ne nosijo

odgovornosti za pripovedovanje zgodb le starejši, ampak si moramo tudi mlajši vzeti čas, osvojiti oz. izpopolniti tehniko aktivnega poslušanja in seveda spodbujati starejše ljudi k pripovedovanju zgodb. Le tako se bo razvil zdrav odnos, v katerem bosta pridobivali obe strani.

Staranje je dolgotrajen proces, na katerega se mora pripravljati vsa družina, saj je človek "družinski človek" (Čačinovič Vogrinčič, 1994: 7), ker se življenje začne in konča v družinski skupnosti.

Človek je družinski človek tudi zato, ker iz družine ne more nikoli oditi oziroma odide tako, da ostaja pripet na dolgi vrvi. Ostaja povezan s popkovino, vendar ni nujno, da je od nje odvisen. Zaradi te povezave z družino, kjer se oblikujejo medsebojna povezanost in odnosi, potrebuje človek tudi v starosti soljudi. Potrebuje torej socialno mrežo, v kateri deluje, svojo družino, domače okolje, sogovornike, s katerimi lahko deli svojo preteklost in skupno prihodnost. Pomembno je, da ga člani družine ter skupnosti vidijo in slišijo. (Čačinovič Vogrinčič, 1994: 7)

Na eni strani si stari ljudje želijo manj stikov oziroma imajo željo po mirnem in odmaknjenem življenju, saj na tak način dobijo občutek svobode in olajšanja, ker jim ni potrebno več izpolnjevati norm in pričakovanj drugih ljudi. Po drugi strani pa ravno obratno - starim ljudem je zadovoljstvo in sreča, da so aktivni, da lahko delajo in da imajo občutek koristnosti ter potrebnosti. Kot kažejo raziskave, sodi večina ljudi v drugo skupino, torej mislijo, da brez socialnih stikov in splošne aktivnosti ne bi bili srečni. (Požarnik 1981: 45-65)

V življenju starejših ljudi postanejo naravne socialne mreže, kot so družina, sorodstvo ter sosedstvo in prijateljstvo temeljnega pomena za iskanje nadaljnega smisla življenja.

Družina je tista najbolj osnovna celica, pri kateri moramo vedno začeti. Če v družini nimamo starega človeka, ga

lahko poiščemo v širši okolici. Verjetno ga sploh ni potrebno iskati v kakem zelo širokem pasu, mogoče živi celo v sosednji hiši star človek, ki bi si zaželel pogovora in nima nikogar, s katerim bi navezal stik. Zato stopimo k njemu, saj je velikokrat prošnja za pomoč obremenjujoča in za nekatere celo ponižujoča. Zato ne čakajmo, da nas bo nekdo povabil na pogovor, saj s tem izgubljam dragocen čas.

V družini so velikokrat tudi starostniki, s katerimi se razen osnovnih vljudnostnih besed ne pogovarjamo. Razlog lahko tiči v onemogočeni komunikaciji zaradi socialnih (npr. socialna otopelost) ali zdravstvenih razlogov.

Veliko naredimo, če taki osebi sami pripovedujemo zgodbe, saj dvosmerna komunikacija poteka s pomočjo verbalnega ali neverbalnega sporazumevanja.

To pomeni, da če mi nekaj verbalno sporočamo, nam naš sogovornik sporoča s svojim neverbalnim izražanjem (mimiko obraza, dihanjem, kretnjami rok itd.) svoje strinjanje, mnenje, začudenje. Vendar moramo posebno pozornost nameniti sogovorniku in to je že prava mala umetnost, kateri pa smo vsi dorasli.

Če nam je pogovor težko začeti, si lahko pomagamo s H. Stierlinovim (Čačinovič Vogrinčič 2001) načinom vodenja pogovora, kjer se na začetku začnemo pogovarjati "o vremenu". Tako se bo začetno napeto vzdušje nekako umirilo, zadrege bodo izplaтеле in imeli bomo dobro podlago oz. izhodišče za nadaljevanje pogovora. Hkrati pa je vreme tisto, katero velikokrat uporabimo takoj za vljudnostnim pozdravom, ko se srečamo s sosedi na ulici, z znanci v trgovini, na avtobusu,...

Pred nami je praznični december, čas, ki ga preživimo s svojo družino. Kljub temu, da je ostal le še en list v koledarju, še ni prepozno, da si to leto popestrimo z lepimi pogovori in verjemite, da nam bodo ostali vse življenje v prijetnem spominu.

Ob koncu bi se le še za trenutek ozrla na naslov članka: Zgodbe so darilo. Obdarujmo se letos malce drugače in naše denarnice ne bodo prazne, napolnila in ogrela pa se bodo naša srca.

Literatura:

Čačinovič Vogrinčič, G. (1994): Družinski človek, V: Ida Hojnik Zupanc (uredila) Star človek in družina, Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije

Čačinovič Vogrinčič, G. (2001): Socialno delo z družino, povzetek predavanj - skripta, Ljubljana: Fakulteta za socialno delo

Pajak, H. (2005): Vpliv skupin za samopomoč na socialno življenje stanovalcev v CSO Ormož, Centru za starejše občane d.o.o., diplomska naloga, Ljubljana

Požarnik, H. (1981): Umetnost staranja, leta, predsodki in dejstva, Ljubljana: Cankarjeva založba